

گفتگو با دکتر علی بلوکباشی

- آقای دکتر بلوکباشی انگیزه اصلی انتشار مجموعه را بفرمائید؟

- پیش از اینکه پرسش شما را دربارهٔ انگیزهٔ اصلی انتشار مجموعهٔ «از ایران چه می‌دانم؟» پاسخ دهم، اجازه بدهید مطلبی را در مقدمهٔ این مصاحبه عرض کنم. می‌دانیم که آنچه به مردم یک جامعه و یا مردم یک سرزمین هویت و تشخص می‌دهد، فرهنگ است. فرهنگی که مردم در آن پرورش یافته و رشد کرده‌اند. هر انسانی برای «خودشناسی» و شناخت و درک ماهیت «خود فرهنگی» و «خود اجتماعی» باید بداند که در چه جامعه‌ای زیسته و در فضای چه نوع فرهنگی بالیده و پرورده شده است.

مردم ایران، به خصوص نسل جوان امروزی، از سرزمین، مردم، فرهنگ و تمدن ایران آنچنان آگاهی و شناختی که شایسته و برازندهٔ انسان فرهیختهٔ ایرانی در آستانهٔ قرن بیست و یکم است، ندارند. آهنگ پرشتاب تحولات صنعتی و اقتصادی در این زمان، و به همراه آن پیشرفت ارتباطهای اجتماعی، فرهنگی، تجاری و سیاسی ما با سرزمینهای دیگر جهان، دگرگونیهای زیادی در شیوهٔ زندگی، تفکر، بینش و رفتار ما مردم پدید آورده است. پاره‌ای از این دگرگونیها موجب تضعیف رشتهٔ پیوندهای ما با گذشتهٔ فرهنگیمان، و کم رنگ شدن سنتها و آداب خوب فرهنگی و رفتارهای کارآمد اجتماعی - سنتی و بی‌قدر و بها شدن نظامهای عقیدتی ما شده است. نتیجتاً، شکاف و گسستی عمیق میان گروههای قومی و اجتماعی امروز با یکدیگر و با

● دکتر علی بلوکباشی (عکس از علی دهباشی)

فرهنگ قوام یافته سنتی پدید آمده است. بنابراین، پیش از آنکه این جدایی و شکاف میان مردم ما با تاریخ و فرهنگ و تمدن ایران زمین عمیق تر گردد و ذهنیت فرهنگی جامعه امروز با فرهنگ ریشه دار و جلا یافته خود بیگانه شود، لازم است راه و چاره‌ای اندیشید.

اکنون باز می‌گردم به پاسخ پرسش شما. دفتر پژوهشهای فرهنگی بنابر نقش و وظیفه‌ای که تا کنون با نشر کتاب و مجله در راه اشاعه فرهنگ ایران و کمک به رشد و آگاهی‌های اجتماعی و فرهنگی مردم ایفا کرده، مدتها بود که می‌اندیشید که چه کار جدی می‌تواند در این راه بکند. سرانجام، در پاسخ به نیازها و خواست‌های فرهنگی مردم، بویژه نوجوانان و جوانان ایران در داخل و خارج از کشور، و ایجاد انگیزه و شور در آنان در راه خودشناسی و شناخت بیشتر و بهتر سرزمین و جامعه و فرهنگی که در آن زندگی کرده و می‌کنند، تصمیم به تألیف و چاپ مجموعه‌ای تک نگاشت درباره ایران با عنوان «از ایران چه می‌دانم؟» گرفت. تألیف و تدوین یک چنین مجموعه‌ای در جلسات بحث و گفتگوی شورای مدیران گروه‌های علمی دفتر در تابستان ۱۳۷۷ طرح ریزی شد و چگونگی شکل و موضوع و محتوای مجموعه تعیین و تصویب گردید.

انگیزه و هدف شورا در انتشار این مجموعه، شناساندن هر چه بیشتر و بهتر سرزمین و مردم و فرهنگ و تمدن ایران و چگونگی شیوه‌های زندگی و اندیشه و عمل ایرانیان در گذشته و حال

تخت جمشید

حسین سلطانزاده

نوروز

حسن نورایی و عرفینش

علی بلوکباشی

۲۰۴

و ایجاد همبستگی و وفاق میان نسل امروز و دیروز است. ناگفته نگذارم که این وظیفه متولیان فرهنگ این مملکت است که بستر تفاهم و تعامل فرهنگی را میان مردم این زمان و میان فرهنگ امروز و گذشته فراهم کنند و زمینه مساعد و مناسب را برای دستیابی مردم به گنجینه اطلاعات علمی و فرهنگی درباره ایران پیش آورند. جای تأسف است که به این کار کمتر پرداخته‌اند، لیکن درباره حفظ هویت فرهنگی و پرهیز از خطر تهاجمات فرهنگی بیگانه و مقابله با آن و تقویت روحیه و اندیشه فرهنگی - دینی جوانان سخن بسیار گفته‌اند و دلسوزی فراوان کرده‌اند!!

نکته دیگر اینکه همه ما از این واقعیت تلخ آگاهیم و می‌دانیم که در این روزگار، گروه بزرگی از نسل جوان تحصیلکرده و فرهیخته ما، بویژه جوانان شهرنشین، پیوند معنوی و عاطفی‌شان با گذشته و گذشتگان و میراث اجتماعی و فرهنگی گذشتگان، کم و بیش گسسته است. معارف و تجارب و باورهای کهن و مرده ریگ فرهنگی نیاکان در نظر این جمع لازل و سخیف و بی‌اعتبار می‌نمایند. می‌دانیم که سبب چنین انقطاع فرهنگی و احساس و برداشتی عمدتاً از عدم شناخت کافی از فرهنگ و تمدن و هنر درخشان ایران و تأثر و سهم آن در تاریخ و فرهنگ اقوام و ملل جهان است. در همین جا، اگر اجازه بفرمائید چند کلمه هم به اختصار درباره پیشینه این گونه فعالیت‌های فرهنگی در جهان و ایران توضیح بدهم!

- اتفاقاً لازم و مفید است! توضیح بفرمائید.

- کشورهای پیشرفته جهان از دهها سال پیش به این اندیشه و بینش رسیده بودند که با تألیف و چاپ و انتشار مجموعه‌هایی دربارهٔ سرزمین و مردم و معارف علمی و فرهنگی و هنری کشورهای خود و علوم و فرهنگ و معارف جهانی سطح دانش همگان را بالا برند و آنان را با آنچه خود و یا دیگران داشته و دارند، آشنا و آگاه کنند. از باب نمونه می‌توان به مجموعه «چه می‌دانم؟» (Que Sais je?) در کشور فرانسه و مجموعه «کتاب کفشدوزک» (A Ladybird Book) در کشور انگلستان اشاره کرد. شماری از تک نگاشتهای مجموعه «چه می‌دانم؟»، در زمینهٔ علوم و تاریخ و جغرافیا و ادبیات و فلسفه در دهه‌های سوم و چهارم سدهٔ اخیر، از فرانسه به فارسی برگردانده و چاپ شده است. در ایالات متحدهٔ امریکا نیز مجموعه‌ای در زمینهٔ تاریخ علم و اکتشافات با عنوان کلی «How did we find out about...?»، نوشتهٔ آیزاک آسیموف، برای نوجوانان در نیویورک چاپ و منتشر شده است. این مجموعه نیز در ایران در مجموعه‌ای به نام «نگاهی به تاریخ علم» در دههٔ شصت به فارسی برگردانده شده است.

در آغاز دههٔ چهل، مؤسسهٔ انتشارات فرانکلین اقدام به نشر مجموعه‌ای با عنوان «کتاب جوانان» در زمینه‌های تاریخ، جغرافیا، فرهنگ، هنر و صنایع کرد. تک نگاشتهای این مجموعه به قلم گروهی از نویسندگان بنام و برجستهٔ ایران تألیف و زیر نظر دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن در انتشارات کتابخانهٔ ابن سینا چاپ و منتشر شد. در سالهای ۱۳۵۱ و ۱۳۵۲ شمسی، وزارت آموزش و پرورش مجموعه‌ای در شناخت علوم و صنعت و ادبیات و شهرهای تاریخی و شخصیت‌های علمی و ادبی و فرهنگی... با عنوان «کتابهای خواندنی برای دانش آموزان دبستان» در صفحاتی اندک و زبانی ساده چاپ و منتشر کرد. اینها نمونه‌هایی است از آنچه که من اکنون در خاطر دارم و پیشینهٔ این حرکت را نشان می‌دهد.

- چه ضوابط و معیارهایی برای تدوین و تألیف مجموعه در نظر گرفته شده است؟

- در تألیف هر یک از تک نگاشتهای این مجموعه حفظ اعتبار علمی و تحقیقی مطالب و مستند و درست بودن اطلاعات آنها از ملاکها و معیارهای اصلی بوده و هستند. از معیارهای مهم دیگر در تألیف و تدوین تک نگاشتهای، کوتاه و فشرده بودن مباحث مربوط به هر موضوع، در عین جامع و فراگیر بودن آنها، و به کار بردن زبانی حتی الامکان ساده و روشن در توضیح و بیان مطالب است. به کار بستن این ضوابط و ملاکها خواندن این مجموعه را برای همگان با هر میزان اندوختهٔ علمی، تاریخی و فرهنگی جاذب و گیرا می‌کند و در بالا بردن معارف و آگاهی آنها سودمند می‌افتد.

- تعداد کلمات و صفحات چرا در این حد مختصر تعیین شده است؟

- شمار صفحه‌های هر یک از تک نگاشت‌ها بین ۱۰۰ تا ۱۲۰ صفحه است. کم حجم گرفتن تک نگاشت‌ها و بیان و توضیح هر موضوع در صفحاتی اندک به چند دلیل بوده است: یکی اینکه مردم این سال و زمانه، همچون گذشته وقت و فرصت چندان زیادی ندارند که برای خواندن کتاب‌ها و رساله‌های پر حجم صرف کنند. دیگر اینکه چندان هم بردبار و شکیبا نیستند که پرگویی و پرنویسی نویسندگان را در شرح موضوعات علمی، تاریخی، جغرافیایی و و تحمل کنند. دلشان می‌خواهد آنچه که در پی دانستنش هستند خیلی زود به دست آورند. از این رو، قصد و غرض از تُنک و لاغر گرفتن تک نگاشت‌های این مجموعه، و کوشش در خلاصه‌نویسی، شیوا و دلپذیر کردن موضوع و علاقه‌مند نمودن خوانندگان به مطالب مجموعه، بدون برانگیختن احساس دلزدگی در آنها و به تشویب انداختن خوانندگان از نداشتن فرصت مطالعه بوده است. تصور این است که در روند تحولات سریع جهان امروز که نقشی ویرانگر در فرهنگ‌ها و تمدن‌های بومی و ملی قوم‌ها و ملت‌ها دارد، چاپ و انتشار این تک نگاشت‌های کم حجم بتواند به آسانی یک جریان ارتباطی پویا و پایا و مطلوب میان مردم با فرهنگ و تمدن بومی - ایرانی و ایرانی - اسلامی برقرار کند.

۲۰۶

- موضوعات چگونه انتخاب می‌شود؟

- موضوع‌های مجموعه در گروه‌های علمی دفتر پژوهش‌ها انتخاب می‌شوند و پس از طرح و تصویب در شورای علمی متشکل از مدیران گروه و مدیر دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تألیف آنها به نویسندگان سفارش داده می‌شود. گزینش موضوع‌ها در هر رشته و حوزه علمی براساس اهمیت و الویت آن موضوع‌ها در جامعه است.

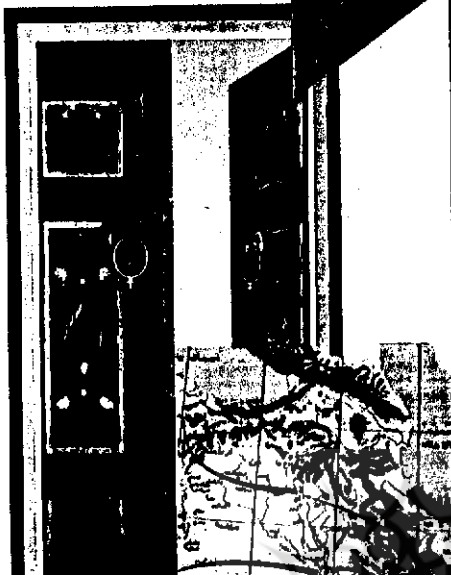
- نویسندگان براساس چه ضابطه‌ای برای سوژه‌ها انتخاب می‌شوند؟

- نویسندگان هر یک از تک نگاشت‌های این مجموعه از میان استادان برجسته جامعه دانشگاهی و مؤسسات علمی - فرهنگی و کارشناسان و پژوهشگران نامور و گروه اهل نظر و قلم با در نظر گرفتن تخصص‌ها و کار آزمودگی‌هایشان در حوزه‌های مختلف علمی انتخاب می‌شوند. دانشجویان و جوانان تحصیل کرده و با ذوق و آشنا به موضوعها و صاحب خط و ربط و قلم و علاقه‌مند به فرهنگ مردم این سرزمین نیز می‌توانند در تألیف موضوعهای مربوط به هر رشته علمی با این دفتر همکاری کنند.

گستره فرهنگی و مرزهای تاریخی

ایران زمین

دکتر ناصر تکمیل همایون

جزیره آشم

صدف ناشعافه خلیج فارس

علی بلوکباشی

۲۰۷

این پروژه شامل چند جلد خواهد شد و پیش‌بینی می‌کنید چقدر زمان ببرد؟
- پیش‌بینی تعداد مجلدات مجموعه و طبعاً مدت زمان لازم برای تألیف و چاپ آنها در حال حاضر ممکن و مقدور نیست. عناوین موضوعاتی که در این مجموعه قرار می‌گیرند بسیار متنوع و بی‌شمارند. هنوز هم فهرست کاملی از عناوین موضوعها تهیه نشده است. در هر یک از رشته‌های تاریخ، جغرافیا، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، دین و عرفان، روان‌شناسی و فلسفه، زبان‌شناسی، ادبیات، علوم و فنون، معماری و شهرسازی، هنر و اقتصاد و... مجموعه‌ای تک‌نگاشت در نظر گرفته شده است. موضوعهای فراوان دیگری هم در آینده به آنها افزوده خواهد شد. در نظر داریم فهرستی از عناوین تک‌نگاشت‌های مربوط به هر یک از حوزه‌های علمی یاد شده تهیه کنیم.

آماری که در حال حاضر می‌توانم از وضعیت این مجموعه بدهم این است: تا این تاریخ که در حضور شما هستم تعداد ۷ تک‌نگاشت از این مجموعه چاپ و منتشر شده است. ۳ تک‌نگاشت با عناوین «گستره فرهنگی و مرزهای تاریخی ایران زمین» (شماره ۱)، «آبسکون، یا جزیره آشوراده» (شماره ۴) و «سرگذشت دریای مازندران» (شماره ۶) تألیف دکتر ناصر تکمیل همایون مدیر گروه تاریخ و جامعه‌شناسی؛ تک‌نگاشت «تخت جمشید» (شماره ۳) از مهندس

حسین سلطان‌زاده، مدیر گروه معماری و ۳ تک نگاشت «جزیره قشم: صدف ناشکافته خلیج فارس» (شماره ۲)، «قالی شویانه: مناسک نمادین قالی شویی در مشهد اردهال» (شماره ۵) و «نوروز: جشن نوزایی آفرینش» (شماره ۷) از صاحب این کلام، مدیر گروه مردم‌شناسی دفتر پژوهشهای فرهنگی.

۶ تک نگاشت دیگر در دست تولید است که در یکی دو ماه آینده از چاپ بیرون خواهد آمد و در دسترس همگان قرار خواهد گرفت. ۱۲ موضوع نیز در دست تألیف است که احتمالاً تا نیمه نخست بهار ۱۳۸۰ شمسی به بخش تولید سپرده خواهد شد. موضوع‌های فراوان دیگری هم در فهرست تألیف قرار دارند که به تدریج در سال آینده (۱۳۸۰) و سالهای بعد نوشته و چاپ خواهد شد. برنامه دفتر پژوهشهای فرهنگی این است که در آینده به یاری خدا، هر هفته، یک عنوان نو از این مجموعه برای جوانان و علاقه‌مندان در داخل و خارج کشور منتشر کند. در پایان این گفتگو اجازه بدهید در چند کلمه به نقش برجسته و تلاشهای مستمر جناب محمدحسن خوشنویس، مدیر دفتر پژوهشهای فرهنگی، در پیشبرد این اندیشه و طرح ابتکاری اشاره بکنم و از خداوند بزرگ توفیق ایشان را در راه تحکیم و تعمیق فرهنگ ایرانی - اسلامی و اعتلا و سربلندی ایران سربلند آرزو نمایم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

منتشر شد:

زن و این گمان

(بیست و یک داستان)

نوشته

سیدحسین میرکازمی

انتشارات آژینه - گرگان - خیابان ولی‌عصر - پاساژ ولی‌عصر

تلفن ۲۲۳۲۱۳۲ - ۰۱۷۱